

ЗМІСТ ТА СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Наукові праці МАУП, 2015, вип. 44(1), с. 15–19

Досліджуються складові професійної підготовки майбутніх юристів (навчальні дисципліни), змістовна частина професійної підготовки, компетенції, які повинен опанувати спеціаліст — юрист.

Чималі розробки щодо наукової проблеми у галузі професійної педагогіки, юридичної психології відображено, зокрема, у працях С. Бочарової, О. Бандурки, В. Васильєва, А. Коновалової, К. Левітана, А. Ліготського, В. Шепітько, Ю. Чуфаровського, М. Порубова, О. Порубова, Г. Яворської та багатьох інших вчених.

У процесі підготовки юристів викладається близько 50 дисциплін юридично-правового напрямку і 10 навчальних дисциплін економічного спрямування, також обов'язковим є вивчення іноземної мови і циклу гуманітарних дисциплін для формування загальної підготовки сучасного фахівця-юриста. Якщо ж розглянути весь цикл підготовки юриста-правознавця, то він складається з гуманітарного, соціально-економічного, природничо-наукового, професійного та практичного блоків, а також практичного навчання.

Розкриємо складові професійної підготовки майбутніх юристів — навчальні дисципліни, змістовну частину професіограми юриста компетенції, які має опанувати спеціаліст юрист у процесі професійної підготовки.

Проблема професійної підготовки сучасних фахівців в умовах ринкової економіки є ключовою і основоположною для вчених різних наукових напрямів. Особливо гостро ця проблема постає під час підготовки сучасних юристів-правознавців, адже від прий-

нятих правових законів і норм залежить ефективність функціонування економіки. Якщо порушити природні економічні закони прийнятою нормативно-правовою базою, то природно відбувається економічний спад, що може призвести до глибокої економіко-соціальної кризи в суспільстві, що спричинить падіння рівня життя населення, безповоротність циклічних процесів виробництва й обігу фінансових засобів, розрив економіко-господарських зв'язків. Для того щоб уникнути негативних наслідків розвитку економічних відносин у державі, необхідно вже в процесі професійної підготовки сформувати у майбутніх фахівців-юристів уміння правильно використовувати правові знання і передбачати розвиток і наслідки економічної ситуації залежно від ухвалення тих чи інших законів та власних правових дій. Особливо актуально ця проблема постає за відсутності цільової моделі професійної підготовки фахівця, інакше кажучи, відсутності “креслення підготовки фахівця”. Саме так сьогодні виглядає процес підготовки юристів. Існує досить приблизне уявлення про те, якими психологічними якостями, характером, професійними знаннями, навичками та вміннями має володіти сучасний фахівець — юрист, а професійна готовність спеціаліста взагалі не розглядається складовою в навчальному процесі професійної підготовки майбутніх юристів.

Аналіз наукової літератури [2; 3; 4] засвідчує, що діяльність юриста спрямована на реалізацію правових норм і забезпечення правопорядку в різних сферах суспільства. Об'єктами професійної діяльності юриста є: події та дії, що мають юридичне значення; правові відносини, що виникають у сфері функціонування державних інститутів; правові відносини громадян і організацій. Юрист повинен бути підготовлений до професійної діяльності відповідно до фундаментальної і спеціальної підготовки, а також до навчання в аспірантурі за своєю спеціальністю. Юрист може в установленому порядку працювати в освітніх установах і продовжити навчання за магістерськими програмами.

Юридична освіта в Україні — це ключова галузь вищої освіти в нинішній соціально-економічній ситуації, коли народ бореться за свою державність. Будівництво правової держави, реформи політичної і суддівсько-правової системи вимагають нагального розвитку юридичної освіти в Україні [6; 7].

Зміст освіти — це науково обґрунтована система дидактично та методично оформленого навчального матеріалу для різних освітніх і освітньо-кваліфікаційних рівнів. Він визначається освітньою і освітньо-кваліфікаційною програмою підготовки, структурно-логічною схемою підготовки, навчальними програмами дисциплін, іншими нормативними актами органів державного управління освітою та вищого закладу освіти і відображається у відповідних підручниках, навчальних посібниках, методичних матеріалах, дидактичних засобах. Зміст освіти містить нормативний та вибірково-компоненти: нормативний компонент змісту освіти визначається відповідним державним стан-

дартом освіти, а вибірково-компонентом — вищим закладом освіти. Таким чином, зміст навчального процесу у відомчих закладах освіти нормативно визначений і впорядкований. Як зазначено в Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти, державний стандарт освіти — це сукупність норм, які визначають вимоги до освітнього (кваліфікаційного) рівня [1].

Нині істотно змінюється завдання вищої школи щодо професійної підготовки юристів. Це пов'язано з перебудовою традиційної системи навчання, впровадженням стрункої системи змісту і технологій навчання, що спираються на досягнення психології, педагогіки та дидактики. Для цього потрібен викладацький корпус з новим аналітичним і водночас конструктивним характером мислення, оскільки розв'язання проблеми вищої професійної освіти неможливе без підвищення інтелектуальної культури, без обов'язкового подолання застарілих звичок, стереотипів, консерватизму в педагогічній науці та практиці [8].

Відповідно до проведеного аналізу наукової літератури та власних наукових досліджень вважаємо, що психолого-педагогічна складова повинна пронизувати весь цикл навчальних дисциплін на всіх рівнях підготовки юриста. Психолого-педагогічна підготовка уможливить ефективне застосування юристом своїх професійних знань, навичок та вмій у соціально-значущій праці задля розвитку ринкових відносин, ствердження демократичних основ суспільства.

Нинішня професійна підготовка юристів-правознавців складається з чотирьох обов'язкових блоків навчальних дисциплін (див. рис.).



Рис. Складові блоки навчальних дисциплін професійної підготовки юристів

Блок загальних гуманітарних і соціально-економічних дисциплін охоплює філософію, іноземну мову, українську мову і культуру мови, логіку, культурологію, вітчизняну історію, соціологію, політологію, філософію права, економіку і фізичну культуру.

До блоку загальних математичних і природничо-наукових дисциплін входять інформатика і математика, концепції сучасного природознавства.

Блок загальнопрофесійних дисциплін складають теорія держави і права, історія політичних і правових учень, історія вітчизняної держави і права, історія держави і права зарубіжних країн, конституційне право, конституційне право зарубіжних країн, цивільне право, цивільне процесуальне право, адміністративне право, трудове право, кримінальне право, кримінальний процес, криміналістика, міжнародне право, екологічне право, земельне право, римське право, міжнародне приватне право, фінансове право.

Блок спеціальних дисциплін охоплює речове право, порівняльне правознавство, звичаєве право, комерційне право, сімейне право, кримінологію, кримінально-виконавче право, правоохоронні органи, прокурорський нагляд. Крім того, можуть вивчатися дисципліни за вибором студента.

Далі в структурі стандарту вищої юридичної освіти передбачаються вимоги до рівня підготовки дипломованого фахівця зі всіх названих навчальних дисциплін. Додаткові вимоги спеціальної підготовки юриста визначаються вищим навчальним закладом з урахуванням професійної специфіки. Юрист має володіти знаннями, методами наукових досліджень і навичками практичної діяльності також за додатковими дисциплінами спеціалізації.

Оскільки перелік вимог щодо всіх навчальних дисциплін освітнього стандарту вельми широкий, наведемо тут лише загальні вимоги щодо рівня підготовки випускника, які багато в чому перегукуються з ключовими компетенціями фахівця.

Юрист має володіти:

- цивільною зрілістю і високою суспільною активністю;
 - професійною етикою, правовою і психологічною культурою;
 - глибокою пошаною до закону і дбайливим ставленням до соціальних цінностей правової держави, честі і гідності громадянина, твердістю моральних переконань, відчуттям власного обов'язку, відповідальністю за долі людей і доручену справу;
 - принциповістю і незалежністю в забезпеченні законності і правопорядку, свобод і законних інтересів особи, її охорони і соціального захисту;
 - необхідною волею і наполегливістю до виконання ухвалених правових рішень;
 - відчуттям нетерпимості до будь-якого порушення закону у власній професійній діяльності.
- Відповідно до держстандартів освіти, навчальних планів, програм підготовки юристів із врахуванням розвитку ринкової економіки та очікуваної реформи вітчизняного законодавства спеціаліст-юрист має володіти такими **ключовими компетенціями професіонала**:
- знати Конституцію України, етичні і правові норми, що регулюють відносини людини до людини і суспільства, довкілля, уміти враховувати їх під час розроблення екологічних і соціальних проєктів;
 - мати цілісне уявлення про процеси і явища, що відбуваються у живій і неживій природі, розуміти можливості сучасних наукових методів пізнання природи і володіти ними на рівні, необхідному для вирішення завдань, які виникають під час виконання професійних функцій;
 - бути спроможному вести професійну діяльність в іншомовному середовищі;
 - мати наукове знання про здоровий спосіб життя, володіти уміннями і навичками фізичного самовдосконалення;
 - володіти культурою мислення і мистецтвом логічного аналізу, знати його загальні закони й уміти в письмовій та усній мові правильно (логічно) їх вибудовувати;
 - уміти на науковій основі організувати свою працю, володіти комп'ютерними

методами збирання, зберігання і оброблення інформації, що вживаються у сфері його професійної діяльності;

- бути спроможним в умовах розвитку науки і соціальної політики, що змінюється, до переоцінки накопиченого досвіду, аналізу своїх можливостей; уміти набувати нові знання, використовуючи сучасні інформаційні освітні технології;
- розуміти сутність і соціальну значущість майбутньої професії, основні проблеми дисциплін, що визначають конкретну галузь його діяльності, бачити їхній взаємозв'язок в цілісній системі знань;
- бути спроможним у професійній сфері на основі системного підходу будувати і використовувати моделі для опису і прогнозування різних явищ, здійснювати їх якісний і кількісний аналіз;
- бути спроможним поставити мету і сформулювати завдання, пов'язані з реалізацією професійних функцій, уміти використовувати для їх вирішення методи вивчених наук;
- бути готовим до кооперації з колегами і роботи в колективі, знати й уміти використовувати методи управління, вміти організовувати роботу виконавців, знаходити і ухвалювати управлінські рішення в умовах суперечливих вимог, знати психологію людей і окремих офіційних груп, основи педагогічної діяльності, форми і методи правового виховання населення;
- бути методично і психологічно готовим до зміни характеру своєї професійної діяльності і роботи над міждисциплінарними проектами.

Отже, мета юридичної освіти — це фахівець-правознавець, який опанував теоретичні знання в галузі права та методологію їх застосування в умовах розвитку ринкових відносин і побудови незалежної демократичної держави, також спроможний поєднати досвід минулого із сьогоденням і передбачати наслідки своїх дій і відносин до інших людей, з'ясувати причинний зв'язок спостережуваних ним явищ і творчо перед-

бачати і виявлятися, бути і самореалізуватися в складних життєвих ситуаціях суспільства перехідної економіки. Юридичну освіту можуть схарактеризувати три найважливіші якості: універсальність, гармонійність, цілісність. Мета вищої професійної юридичної освіти — фахівець “інтегрального профілю”, який володіє універсально-синтетичними знаннями і спроможний до універсально-функціональної професійної діяльності в умовах розвитку ринкової економіки. Головним завданням вищої професійної юридичної освіти стає максимальне розкриття духовного, етично-естетичного, інтелектуального і психофізіологічного потенціалу особистості, а не формування вузькоспрямованих якостей майбутнього фахівця-правознавця, коли особові параметри виконують допоміжні функції щодо спеціальних характеристик, що набувають статусу системоутворюючого чинника, коли мета освіти — людина — трансформується в засіб — конкурентоздатного працівника у сфері правознавства.



Література

1. Наказ Міністерства освіти України “Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах”. — № 161 від 02.06.1993 р.
2. Бочелюк В. Й. Юридична психологія. Навчальний посібник для ВНЗ /В. Й. Бочелюк. — К.: ЦУЛ, 2010. — 336 с.
3. Васильев В. Л. Юридическая психология / В. Л. Васильев. — М., 1991. — 408 с.
4. Гусарев С. Д. Юридична деонтологія (основи юридичної діяльності): навч. посіб. — 2-ге вид., перероб. / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. — К.: Знання, 2006. — 487 с.
5. Ертнысбаева Г. Н. Совершенствование подготовки слушателей учебных заведений МВД Республики Казахстан на основе применения инновационных технологий: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08; Карагандинский юридический институт МВД Республики Казахстан имени Б. Бейсенова / Г. Н. Ертнысбаева. — Караганда, 2008. — 31 с.
6. Журавський В. С. Проблеми юридичної освіти [Текст] / В. С. Журавський // Юридичний вісник України. — 2003. — 25–31 січ. — С. 115.

7. Журавський В. С. Юридична освіта в Україні: сучасний стан та напрями вдосконалення [Текст] / В. С. Журавський, О. Копиленко // Право України. — 2004. — № 11. — С. 3–6.

8. Пліско В. І. Теоретичні і методичні засади формування готовності працівників правоохоронних органів

до діяльності в умовах екстремальних ситуацій: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти"; Академія педагогічних наук України, Ін-т педагогіки і психології професійної освіти / В. І. Пліско. — К., 2004. — 44 с.

Головним завданням вищої професійної юридичної освіти є максимальне розкриття духовного, етично-естетичного, інтелектуального і психофізіологічного потенціалу особистості, а не формування вузько спрямованих якостей майбутнього фахівця-правознавця, коли особові параметри виконують допоміжні функції щодо спеціальних характеристик, що набувають статусу системоутворюючого чинника, коли мета освіти — людина — трансформується в засіб — конкурентоздатного працівника у сфері правознавства.

Главной задачей высшего профессионального юридического образования становится максимальное раскрытие духовного, нравственно-эстетического, интеллектуального и психофизиологического потенциала личности, а не формирование узконаправленных качеств будущего специалиста-правоведа, когда личные параметры выполняют вспомогательные функции по отношению к специальным характеристикам, приобретают статус системообразующего фактора, когда цель образования — человек — трансформируется в средство — конкурентоспособного работника в сфере правоведения.

The main objective of higher vocational legal education is maximize the spiritual, moral and estechmoho, intellectual and psycho-physiological potential of the individual, not the formation of targeted qualities of future specialist lawyer, personal settings when performing support functions in relation to the special characteristics that acquire the status of system-factor when purpose of education — a man — is transformed into a tool — an employee in the competitive field of law.

Надійшла 3 грудня 2014 р.